

kurs über Astrologie im Sasanidenreiche" (*Archiv für Geschichte der Mathematik, der Naturwissenschaft und der Technik*, XI [Leipzig 1928], s. 256-264); "Chemie in Irâq und Persien im 10. Jahrhundert n. Chr." (*Isl.*, XVII [1928], s. 280-293); "Das Giftbuch des Jâbir Ibn Hayyân" (*OLZ*, XXXI [1928], sütun 453-456); "Senior Zadith = Ibn Umail" (*a.g.e.*, sütun 665-666); "Die Lösung des Jâbir-Problems" (*Archeion*, XII [Roma 1930], s. 163-165); "Die Aufklärung des Jâbir-Problems" (*Forschungen und Fortschritte*, VI [Berlin 1930], s. 264-265); "Jâbir Ibn Hayyân" (*Biographische Lexikon der hervorragenden Ärzte aller Zeiten und Völker*, Berlin-Wien 1930, s. 313-314); "Über die Quellen des Liber Claritatis" (*Archeion*, XVI [1934], s. 145-167); "M. Ibn Umail Al-Tamimis Kitâb al-mâ al-waraqî va'l-ard an-najmiyya" (*OLZ*, XXXVII [1934], sütun 593-596); "Zum Avicenna Text des Cod. Vadianus 300" (*Sudhoffs Archiv*, XXVII [Leipzig 1935], s. 499-510); "Las obras alquimicas atribuidas a Avicenna" (*Investigacion y Progreso*, IX [Madrid 1935], s. 62-64); "Die Alchemie Ar-Râzi's" (*Isl.*, XXII [1935], s. 281-319).

BİBLİYOGRAFYA :

J. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 323-324; Muhammed Yahyâ el-Hâşimî, "Yulyûs Rûskâ (1867-1949)", *el-Müsteşrikûne'l-Almân* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid), Beyrut 1978, I, 145-152; Necîb el-Akikî, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1980, II, 421-423; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müsteşrikin*, Beyrut 1984, s. 195-197; Abdülhamîd Sâlih Hamdân, *Tabakâtü'l-müsteşrikin*, Kahire, ts. (Mektebetü Medbûlî), s. 139-140; Selimüzzaman Sıddıkî - S. Mehdi-hassan, "Simya ve Kimya" (trc. Ahmet Ünal), *İslâm Düşüncesi Tarihi* (ed. M. M. Şerif), İstanbul 1991, IV, 87-105; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVII, 223-231; P. Kraus, "Julius Ruska", *Osiris*, V, Bruges 1938, s. 4-40; Hans-Werner Schutt, "Guest Editorial: History of Science in the Federal Republic of Germany", *ISIS*, LXXI/3 (1980), s. 374-380.

HÜSEYİN GAZİ TOPDEMİR

RUSVÂ

(ر س و ا)

Mîrzâ Muhammed Hâdî Rusvâ
(1857-1931)

Urduca roman yazarı.

1857 yılı sonlarında veya 1858 yılı başlarında Leknev'de doğdu. Şiirlerinde "Mirza" mahlasını, romanlarında ise "Rusvâ" takma adını kullandı. Büyük dedesi Mirza Reşîd Beg, Nevvâb Âsafüddeve'nin saltanatı sırasında Mâzenderan'dan Delhi'ye göç

ederek orduya katılmıştı. Onun oğlu Mirza Zülfikar Beg de baba mesleğini seçip Eved'e (Oudh) gelerek tophanede görev almıştı. Arapça, Farsça ve ilm-i nücum bilen Rusvâ'nın babası Mirza Âgâ Muhammed Takî de ataları gibi askerlik sanatına vâkıftı. Mirza Muhammed on beş yaşlarında anne ve babasını kaybetti. Bakımını teyzesi ve dayısı üstlendiyse de kendisine yeterli ilgi gösterilmedi. Babasının hattat olan bir arkadaşının yardımı ve annesinden miras kalan evlerin geliriyle eğitimini tamamladı. Ardından Local Mission School'da, 1888'de Red Christian College'da Arapça ve Farsça hocalığına tayin edildi. Bir ara Quetta-Belûcistan demir yollarında çalıştı. Bu sırada eline geçen Arapça bir dergide okuduğu kimyaya dair makaleyle hayatının seyrini değiştirdi. Görevinden istifa edip evini ve eşyalarını satarak Leknev'e geri döndü. Londra'dan deney aletleri getirtti ve bir süre zamanını kimyasal deneyler yaparak geçirdi. Lahor'daki Pencap Üniversitesi'nde 1894'te Farsça ve felsefe alanında lisans eğitimini tamamladı. 1901'de Haydarâbâd-Dekken'de çalışmaya başladı, ancak sağlık durumunun bozulması yüzünden iki yıl sonra geri döndü ve tekrar öğretmenliğe başladı. Felsefeye ilgili olarak hazırladığı kitapla Amerika'daki bir üniversite tarafından kendisine felsefe doktoru unvanı verildi. Leknev'de uzun müddet ilmî ve edebî faaliyetlerde bulundu. Ardından tekrar Haydarâbâd'a gitti, bu defa Osmâniye Üniversitesi Tercüme Bürosu'nun Felsefe Bölümü'ne üyeliğine getirildi ve Urduca'ya çeşitli kitapları tercüme etti. 21 Ekim 1931'de Haydarâbâd-Dekken'de vefat etti.

Rusvâ felsefe, tıp, mantık, matematik, astronomi, kimya ve müzikle ilgilenmiş, hayatının büyük kısmını işgal eden kimyasal deneyler yapma merakı onu malî sıkıntı içerisine sokmuştur. İlk Urduca stenografî alfabesini ve daktilo klavyesini hazırlayan Rusvâ, Leknev'in önde gelen şairlerinden Üc'un talebesi olmuştur. Sadece malî sıkıntı içine düştüğünde roman yazmış ve *Ahterî Begüm* dışındakilerini dört yıl gibi kısa bir sürede tamamlamıştır. Eserlerini kendisi yazmaz, bir talebesine veya arkadaşına yazdırır, daha sonra kâtime teslim eder, yazılarını bir daha gözden geçirmezdi. Romanlarında gerçekçiliği öne çıkaran Rusvâ, kahramanları daha önceki Urduca romanlarından farklı biçimde o dönem Leknev'inde günlük yaşamda karşılaşılacak sıradan insanlardan seçmiş, her zaman haklı ve mükemmel kahraman tipi çerçevesinin dışına çıkarak in-

sanî zaafırları ve tutkuları bulunan tipleri de almış ve eserlerinde içinde yaşadığı sosyal çevreyi güzel bir tarzda yansıtmıştır.

Eserleri. Manzum ve mensur birçok eseri bulunan Rusvâ'nın çalışmalarından bazıları şunlardır: *Efşâ-yı Râz* (Leknev 1896), *Nev Bahâr* (Leknev 1917), *Hûnî Şehzâde* (Leknev 1921), *Miftâhu'l-manîk* (Haydarâbâd 1923), *Murakka'-i Leylâ Mecnûn* (Allahâbâd 1928), *Hûnî Corû* (Leknev 1928), *Târîh-i Felsefe-i İslâm* (Haydarâbâd 1929), *Ahlâk-ı Neķûmâcis* (Haydarâbâd 1931), *Şerefzâde* (Allahâbâd 1936), *Ümrâ'ü Cân Edâ* (Leknev 1948), *Tılsım-ı Esrâr* (Leknev 1958), *Ahterî Begüm* (Karaçi 1961), *Zât-ı Şerîf* (Leknev 1965), *Behrâm ki Rihâyî* (Leknev, ts.), *Meşnevî-yi Ümîd u Bîm* (Leknev, ts.).

BİBLİYOGRAFYA :

Rusvâ, *Ümrâ'ü Cân Edâ* (nşr. Muhammed Hasan), New Delhi 1994, neşreden giriş, s. 5-14; R. B. Saksena, *A History of Urdu Literature*, Allahabad 1940, s. 342; Meymûne Ensârî, *Mîrzâ Muhammed Hâdî Mîrzâ ve Rusvâ: Hayât ve Edebî Kârname*, Lahor 1963; a.mlf., "Rusvâ, Mîrzâ", *İDMİ*, X, 249-251; Muhammad Sadiq, *A History of Urdu Literature*, London 1964, s. 355-356; Seyyid Abdullah, *Urdu Edeb: 1857-1966*, Lahor 1967, s. 73-74; Hâce Muhammed Zekeriyâ, "Dusrê Nâvil-nigâr", *Târîh-i Edebiyyât-ı Müselmânân-ı Pâkistân u Hind, Urdu Edeb: 1857-1914*, Lahor 1972, IV, 499-510; Mahmûd Birelî, *Muhtaşar Târîh-i Edeb-i Urdû*, Lahor 1985, s. 380-391; Selîm Ahter, *Urdû Edeb ki Muhtaşar Terîn Târîh*, Lahor 1986, s. 211-213; Athar Raz, *A Short History of Urdu Literature*, London 1999, s. 147; Munibur Rahman, "Rusvâ, Mîrzâ Muhammed Hâdî", *Eİ* (İng.), VIII, 641-642.

HALİL TOKER

RUSYA

Avrupa'nın kuzeydoğusu ile Asya'nın kuzeyini kaplayan, dünyada en geniş topraklara sahip olan ülke.

- I. FİZİKİ ve BEŞERÎ COĞRAFYA
- II. TARİH
- III. OSMANLI-RUS MÜNASEBETLERİ
- IV. ÜLKEDE İSLÂMİYET
- V. RUSYA'DA İSLÂM ARAŞTIRMALARI

Kuzeyden Kuzey Buz denizi; doğudan Büyük Okyanus; güneyden Kuzey Kore, Çin, Moğolistan, Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan; batıdan Ukrayna, Belarus (Beyaz Rusya), Letonya, Estonya, Finlandiya, Norveç'le ve Rusya'nın idarî birimlerinden (oblast) biri olan, fakat millî sınırların dışında bulunan Kaliningrad ise Polonya, Litvanya ve Baltık deniziyle çevrilidir. 1991 yı-

linda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin dağılmasından sonra kurulmuştur. Resmî adı Rossiya Federatsiya (Rusya Federasyonu), yüzölçümü 17.075.200 km², nüfusu 145.100.000 (2002), başşehri Moskova (10.126.424), diğer büyük şehirleri Saint Petersburg (4.661.219), Novosibirsk (1.425.508), Nizhni Novgorod (1.311.252), Ekaterinburg (1.293.537), Samara (1.157.880), Omsk (1.134.016), Kazan (1.105.289), Çelyabinsk (1.077.174), Rostov-na-Donu (1.068.267), Ufa (1.042.437), Volgograd (1.011.417) ve Perm'dir (1.001.653).

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Rusya toprakları üç farklı bölgede incelenebilir. a) Asya ile Avrupa'yı birbirinden ayırdığı kabul edilen Ural dağlarının batısında Volga, Peçora, Kuzey Dvina gibi akarsularla kollarının yardığı alçak düzlükler; b) Doğuda Obi (Ob) nehrinin içinden aktığı geniş ovalarla daha doğudaki Orta Sibirya platosu; c) En doğudaki Verhoyan, Çerski, Kolimski dağları gibi kütlelerin yer aldığı daha yüksek kesim. Ülkenin en yüksek yeri Orta Kafkaslar'daki Gora El'brus (5633 m.), en alçak yeri Hazar denizidir (-28 m.). Rusya kabaca arktik, subarktik, orta ve subtropikal adlarıyla tanımlanan dört iklim kuşağı içinde kalmaktadır. Büyük bir kesimde görülen orta iklim kuşağında karasal özelliklerin belirgin olduğu Rusya'da yarı çöl ve soğuk çöl iklimi, subtropikal kuşakta ise Akdeniz iklimi şartları hâkimdir. Ortalama yıllık sıcaklıklar Avrupa kesiminde 0 °C - 10 °C arasında, Sibirya'da -15 °C - 0 °C arasında değişir. En fazla yağışlara Belarus sınırından Urallar'a ve Batı Sibirya'ya doğru uzanan kuşak üzerinde rastlanır. Yıllık yağışlar Avrupa kesiminde 700 milimetrenin üzerinde iken Aşağı Volga vadisinde 300 milimetreye kadar düşer. Yağışlar özellikle kuzey ve doğu kesimlerinde kar şeklindedir. Kuzey Buz denizine dökülen Kuzey Dvina, Peçora, Obi, Yenisey, Lena, İndigirka, Kolima ve Hazar denizine dökülen Volga başlıca akarsulardır. Başlıca göller ise Baykal, Ladoga, Onega, Peipus ve Rubinsk'tir. Dünyanın en büyük gölü olan, 371.000 km² yüzölçümüne sahip Hazar denizinin bir kısmı Rusya'nın sınırları içinde kalmaktadır. Bitki örtüsünün dağılışında iklim kuşaklarına bağlı olarak en kuzeydeki kutup çöllerinden güneye doğru arktik ve subarktik tundralar, taygalar, iğne ve yayvan yapraklı ormanlar, çayır, step, yarı çöl ve çöl bitkileri halinde bir bitki örtüsü sıralaması vardır. Ormanlar Avrupa kesimiyle en doğudaki topraklarda yaygındır.

Nüfusun yaklaşık % 80'i ülkenin Avrupa kesiminde yaşar. 1992'den itibaren nüfusta % 2 dolayında azalış görülmeye başlanmıştır. Bunun önemli bir kısmı ülke dışına gerçekleştirilen göçlerden kaynaklanmakla birlikte doğum oranlarında da bir azalma söz konusudur. Ortalama nüfus yoğunluğu 8,4 kişi / km²'dir. Genel olarak nüfus yoğunluğu doğudan batıya doğru artmakta ve oran Asya topraklarının Pasifik kıyılarında 1,2 kişi / km² iken Avrupa kesiminde 26,6 kişi / km²'ye çıkmaktadır. 2002 nüfus sayımına göre halkın % 79,8'i Rus, % 3,8'i Tatar, % 2'si Ukraynalı, geri si Başkırt, Çuvaş, Çeçen, Ermeni, Moldovyalı, Avar, Belarus, Kazak, Âzerî, Kabartay, Yâkut ve İnguş gibi azınlıklardır. Komünist döneminde genellikle yasaklanan dinler 1980'li yılların sonunda yeniden gelişmeye başlamıştır. Çoğunluk dini Hristiyanlık'tır (120 milyon Ortodoks, 600.000 Katolik, 1,1 milyon Lutheryen). Müslümanlık (14 milyon) ve Müsevilik (230.000) dışında Budizm de (900.000) yayılış göstermektedir.

Rusya'da ekonomi 1990'lı yıllara kadar varlığını sürdüren siyasî rejimin izlerini taşımaktadır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği döneminde ekonomik faaliyetler birbirinin ara mallarını üreten, farklı yerlerde kurulmuş bölgesel tesislerde yürütülüyordu. Devlet tarafından organize edilen bu sistem hantal, uluslararası rekabete kapalı, maliyetleri yüksek ve yeni gelişmelere ayak uydurmakta zorlanan bir yapıydı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ekonomide köklü bir değişim meydana gelmiş, kendi içinde üretim gerçekleştirebilen ve rekabetçi şartlara uymaya çalışan kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bu durum, sanayi sonrası toplumda ham maddeye dayanan bir ekonomiden ileri teknoloji kullanımını esas alan bir ekonomiye geçiş olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik faaliyetler içinde tarımın, maden çıkarımının ve sanayinin payı büyüktür. Tarımsal üretim 1917 öncesinde soyluların hâkim olduğu topraklar üzerinde köle gibi çalışmak zorunda kalan köylüler tarafından gerçekleştirilmekteydi. Devrimden sonra soyluların yerini devlet almış ve başlıca tarımsal üretim merkezlerini kolhoz adı verilen çiftlikler oluşturmuştur. 2004 yılı verilerine göre en fazla üretim 76 milyon ton ile tahıllardadır. Bunu yumrulu bitkiler (35,9 milyon ton), şeker pancarı ile (21,8 milyon ton) sebze ve meyveler (19,4 milyon ton) izlemektedir. Ülkede yaklaşık 25 milyon adet büyükbaş, 17 milyon adet küçükbaş hay-

van vardır. En önemli yeraltı zenginlikleri petrol ve doğal gazdır. Dünyanın en büyük yataklarından olan Hazar denizi havzasında, daha sonra sırasıyla Peçora, Batı Urallar, Kafkaslar, Uzakdoğu ve Sibirya'da rezervleri 74,4 milyar varil düzeyinde olan petrolün günlük üretimi 9,4 milyon varil dolayındadır, bunun günlük 2,5 milyon varili ihraç edilir. 47,57 trilyon m³ olarak belirlenen doğal gaz rezervlerinden yılda 641 milyar m³ üretim yapılmakta ve yaklaşık 2/3'si iç tüketimde kullanılırken kalan kısmı ihraç edilmektedir. Başlıca kömür üretim sahaları Kuznetsk, Peçora, Doğu Donbass, Kizel ve Moskova havzalarıdır. Petrol, doğal gaz ve kömür dışında diğer önemli yeraltı zenginlikleri nikel, alüminyum, bakır, altın, demir, kurşun ve çinkodur.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin bölgesel yeterlilik prensibi uyarınca sanayinin toplandığı Saint Petersburg, Urallar, Orta Volga bölgesi, Kuznetsk, Kafkasya, Orta Asya, Baykal gölü çevresi gibi belli merkezler varlıklarını günümüzde de sürdürmektedir. Genel olarak demir çelik ve makine sanayiine ait tesislerin yer aldığı bu merkezlerde kimyasal madde imalatı ve dokumacılık zaman içinde gelişme göstermiş, 1990'lardan itibaren fazla üretim yerine kaliteli üretime yönelik çalışmalar önem kazanmıştır. Başlıca sektörler petrol, doğal gaz ve kömür işleyiciliği, hava ve uzay araçları, demiryolu araçları ve gemi inşası ile bunların motorları dahil bütün aksamının yapımı ve tıbbî malzeme ve donanım üretimi üzerinedir. 2005 verilerine göre Rusya'nın daha çok Almanya, Ukrayna ve Çin'den satın aldığı başlıca mallar makine ve donanımları, tüketim malları, ilaçlar ve şekerdir. Petrol, petrol ürünleri, doğal gaz ve kimyasallar dış satımda önde gelen ürün grupları, Hollanda, Almanya ve İtalya da başlıca alıcılardır. 1990'lı yıllardan beri kısıtlamaların kalkması ve ekonomik özgürlüğünü kazanmış bireylerin çoğalması ulusal turizm hareketlerinin de yaygınlaşmasına yol açmış ve günümüzde Saint Petersburg ve Moskova gibi büyük şehirlerde gerçekleştirilen kültürel turizm ile çeşitli bölgelerde geliştirilen doğa turizmi, dağ turizmi ve deniz turizmi ekonomik bir faaliyet olarak gelir getirme düzeyine ulaşmıştır.

Rusya'nın çok geniş bir alan kaplamasından ve farklı gelişmişlik düzeylerine sahip bölgelerinin bulunmasından dolayı topraklarında ulaşım açısından bir eşitsizlik söz konusudur. Sibirya'nın temel güzergâhlar üzerinde yer almamasına karşılık

Ural dağlarının batısı gelişmiş karayolu ve demiryolu ağına sahiptir. Toplam demiryolu ağı 150.000 kilometreye yakın olmakla birlikte bunun 86.000 kilometresi halkın kullanımına açıktır; gerisi genelde sanayi bölgeleri arasında mal ve malzeme iletişimini sağlayan hatlardan meydana gelmektedir. Karayolu ağına uzunluğu ise 916.000 kilometredir ve bunun 553.000 kilometresi Avrupa kesimindedir. Toplam uzunluğu 89.000 km. dolayında olan kara içi su yollarından özellikle ülkenin doğu yarısında faydalıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Erol Tümertekin, *Sanayi Coğrafyası*, İstanbul 1969, s. 286; W. Kingkade, *International Brief Population Trends: Russia*, Washington 1997; S. V. Nikitina, *Population Decline and Population Ageing in the Russian Federation*, New York 2000; *Restructuring and Privatizing the Coal Industries in Central and Eastern Europe and the CIS* (World Energy Council: WEC), London 2000; V. Stolbovoi – I. McCallum, *Land Resources of Russia* (CD-ROM), Laxenburg 2002 (International Institute for Applied Systems Analysis and the Russian Academy of Science); V. Zorin, "Some Aspects of Implementing State Nationalities Policy in Light of 2002 All-Russia Population Census Results", *The Russian in the Mirror of Statistics: The All-Russian Population Census 2002*, s. 229-234 (<http://www.perepis2002.ru/ct/doc/symposium_eng.doc>, 03.07.2007); D. E. Powell, "Social Problems in Russia", *Current History*, XCII, Philadelphia 1993, s. 325-330; P. Burns, "Tourism in Russia: Background and Structure", *Tourism Management*, XIX/6, Oxford 1998, s. 555-565; E. Martinot, "Energy Efficiency and Renewable Energy in Russia", *Energy Policy*, XXVI/11, Oxford 1998, s. 905-915; P. B. Maurseth, "Divergence and Dispersion in the Russian Economy", *Europe-Asia Studies*, LV/8, London 2003, s. 1165-1185; T. Nefedova – A. Treivish, "Differential Urbanisation in Russia", *Tijdschrift Voor Economische en Sociale Geografie*, XCIV/1, Madlen 2003, s. 75-88; B. W. Ickes – G. Ofer, "The Political Economy of Structural Change in Russia", *European Journal of Political Economy*, XXII/2, Amsterdam 2006, s. 409-434; S. Filatov – R. Lunkin, "Statistics About Religiousness in Russia: The Magic of Figures and Ambiguous Reality", *Social Sciences*, XXXVII/1, Minneapolis 2006, s. 96-109; V. Milov, "Can Russia Become an Energy Superpower?", *a.e.*, XXXVIII/1 (2007), s. 23-32; V. I. Danilov-Danil'yan, "Water as a Strategic Factor of Economic Development in Russia", *Herald of the Russian Academy of Sciences*, LXXVII/1, Moscow 2007, s. 1-6; R. V. Kamelin, "The Flora of Russia Project (Russian Federation)", *a.e.*, LXXVII/1 (2007), s. 22-26; S. Tarkhov, "Population", *Land Resources of Russia*, The International Institute for Applied Systems Analysis. Laxenburg (<http://www.iiasa.ac.at/Research/FOR/russia_cd/pop_des.htm>, 25.06.2007); a.mlf., "Transportation", *a.e.* (aynı adreste); Fao, "Russian Federation", *FAO Statistical Yearbook* (<www.fao.org/ES/ESS/yearbook/vol_1_2/pdf/Russian-Federation.pdf>, Rome 2007); SR, Information and Publishing Center «Statistics of Russia» (<<http://www.infostat.ru>>, 03.07.2007).

SEDAT AVCİ

II. TARİH

Bugünkü Rusya'nın yer aldığı coğrafyaya da içine alan Doğu Avrupa'nın ilk devirleri (m.ö. VIII.-m.s. VII. yüzyıllar) oldukça karanlıktır. Kuzey Karadeniz kıyılarının belirli noktalarında yerleşmiş Yunan ticaret kolonileriyle beraber bunlara komşu olan Rus-Ukrayna step bölgelerinde yaşayan İskitler ve daha sonra Sarmatlar tarihi sahnenin başlıca aktörleri olmuştur. Kuzeybatıdan gelen Doğu Germen kavimlerinden Gotlar, Asya kırsalından akan Alan, Roxalar, Hun, Avar, Slav, Bulgar, Magyar (Macar), Peçenek, Kuman ve Tatar gibi kavimlerin gelip geçtiği ve yerleşimlerle birbirine karıştıkları bölgenin özellikle İskitler'e dair olmak üzere nakledilen bazı bilgileri tarih kayıtları arasında yer edinebilmiştir. Gotlar'ın Karadeniz'in kuzey bölgelerindeki yayılmaları ve Slavlar'ın kuzeybatı, kuzey ve kuzeydoğu istikametindeki göçleri zamanla bölgedeki Asya step halklarının önüne geçmiştir. Milâdî takvimin başlangıç senelerinde Slavlar, Karpatlar ve Orta Dinyeper'den Vistül bölgesine kaymaya başlamışlar, IV ve V. yüzyıllarda ana yerleşim bölgelerini İlimensee'den (Novgorod) Yukarı Volga bölgesine taşımışlardır. Avarlar'ın önünden kaçmaları sebebiyle VI. yüzyılda Güney Avrupa büyük ölçüde Slav ağırlıklı bir yapıya dönüşmüştür. İlk devirler sona erdiğinde tarihsel oluşum daha açık bir şekilde takip edilir hale gelmiştir (*Handbuch der Geschichte Russlands*, I, 122, 198).

IX. yüzyılda kökenleri tartışmalı olmakla beraber genelde İskandinavlı Normanlar olduğu kabul edilen ve kendilerini Rus (Ruce) diye adlandıran Varegler'den (Kuzeyliler) Rurik'in (ö. 879) kurduğu hânedanın idaresi altında ortaya çıkan ve 1237-1240 yılları arasındaki Moğol akınları sonucu yıkılan Kiyef Devleti zamanında Doğu Slav tarihi için önemli adımlar atılmıştır. İki asırlık bir zaman dilimi içinde Slav halkı arasında eriyen Varegler'le beraber Rus tanımlaması da giderek yönetici sınıftan halka intikal edip yaygınlaşmıştır. İster Büyük Ruslar veya Beyaz Ruslar, ister Ukrayna bağlamında olsun çağdaş anlama yakın bir ulusal kimlik tanımlaması olarak Rus ve Rus toprakları kavramının belirginleşmesi ve Ortodoks kilisesinin önderliğinde dinî kimliğin yerleşmesi Kiyef döneminin en önemli neticelerinden biri olmuştur ve bundan dolayı Kiyef "Rus şehirlerinin anası" olarak anılmıştır.

945'te ölen Kiyef (Kiev) Knezi İgor'un dul eşi Olga'nın İstanbul'u ziyaret etmesi (957) ve burada vaftiz edilerek Ortodoks olması

(bu söylem yaygın olmakla beraber Helena ismiyle vaftiz edilmesi muhtemelen Kiyef'te daha önceleri gerçekleşmiştir), kendisini "Regine Russorum" olarak tanıyan Bizans'ın siyasal ve dinî üstünlüğüne teslim olma amacını taşımadığı, 959'da Frank Hükümdarı Büyük Otto'ya başvurarak din adamlarının gönderilmesini istemiş olmasıyla sabittir (*a.g.e.*, I, 292-293). Özellikle üst tabakada yayılarak oldukça yavaş gelişen Katolik ve Ortodoks öğretilerinin yanında hüküm süren pagan inançların hâkimiyeti daha uzun zamanlar devam etmiş olmakla beraber Hristiyanlığın bu coğrafyada yayılmaya başlaması Doğu Avrupa'nın şekillenmesi açısından tarihi bir önem taşır. Hristiyanlık içindeki mezhep ayrımı ve zıddiyetinin henüz o kadar keskin ve şiddetli olmadığı bu dönemlerde Roma veya Konstantinopol istikametinde olsun Hristiyanlığa geçme, kabul edilmenin ve yardım görmenin ön şartını teşkil etmekteydi. Müslüman-Tatar dünyasının yanı başında ve tehdidi altında böyle bir tercih kaçınılmaz görünüyordu. Buna rağmen Olga'nın halefi Svyatoslav pagan olarak kalmış ve Slav kabilelerini bir araya getirmeyi başarmış olarak Volga Bulgarları'nı ve Hazarlar'ı yenmiş, Peçenekler'le savaşırken ölmüştür (972). Küçük oğlu Vladimir'in Ortodoksluğa geçmesi (987) ve Bizans imparatorunun kızıyla evlenmesi Kiyef halkının zorla Hristiyanlığa geçişini temin etmiş olsa da taşrada direnmenin kırılması yine de uzun yıllar almıştır. Neticede, Ortodoks kilisesinin din kültürü içinde kendi özünüyle birlikte eriyerek yeni bir kalıba dökülen bir Rus dünyasının doğması na giden yol açılmış bulunuyordu.

Kiyef döneminin daha sonraki yılları iç karışıklıklar ve iktidar mücadeleleriyle geçti. XIII. yüzyılda başlayan Tatar / Moğol akınları sonunda Güney Rusya, Moğol imparatorluğu'na katıldı (1224). Novgorod hariç Kuzey Rusya'nın da zaptedilmesi Altın Orda Hanlığı'nın kurucusu Batu Han zamanında (1227-1256) gerçekleşti ve Kiyef ele geçirilerek yağmalandı (Aralık 1240). Böylece Rusya, Altın Orda Hanlığı'nın denetimine girdi. Han tarafından onaylanan knezler ağır bir vergi ödemek zorunda kaldılar. 1260'ta Novgorod da aynı âkıbete uğradı. XIV. yüzyılda Beyaz Rusya ve Kiyef dahil olmak üzere Ukrayna Litvanya'nın, Galıçya Polonya'nın hâkimiyetine girerken Rusya'nın geri kalan bölgeleri Tatar-Moğol dünyasının içinde kaldı. Tatar idaresi kendine bağlı knezlikleri iç işlerinde serbest bırakmış, knez seçiminde etkili olmuş ve bunların sadakatlerini temin